

АНАЛИЗ

**НА ДАННИТЕ ОТ ГОДИШНИТЕ ДОКЛАДИ
ЗА САМООЦЕНКА НА КАЧЕСТВОТО,
ПОДАДЕНИ ОТ ЦПО ПРЕЗ ИС НА НАПОО**

2018 година

СЪДЪРЖАНИЕ:

- I. Основание за представяне на докладите за самооценка на качеството
- II. Принципи за осигуряване на качеството на професионалното обучение
- III. Условия и ред за измерване на постигнатото качество чрез самооценяване
- IV. Резултати от проведеното самооценяване през 2017 година по данни от докладите
- V. Типични грешки, допуснати от центровете при изготвянето на докладите
- VI. Добри практики на центровете
- VII. Изводи и препоръки

I. Нормативни основания за представяне на докладите за самооценка на качеството.

В чл. 22, ал. 8 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) е вписано задължението на лицензираните центрове за професионално обучение в срок до 31 януари да представят в Националната агенция за професионално образование и обучение (НАПОО) годишен доклад за самооценка на качеството (наричан по-нататък в текста за краткост „Доклада“) чрез информационната система на Агенцията.

Наредба № 2 от 8 септември 2015 г. за осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение беше отменена с § 2 от преходните и заключителните разпоредби на Наредба № 16 от 8 декември 2016 г. за управлението на качеството в институциите (ДВ, бр. 100 от 16 декември 2016 г. в сила от 20.12.2016 г.).

Това предизвика известно напрежение и спорове с лицензираните центрове относно задължението за представяне на Доклада. Доколкото наредбите, съпътстващи ЗПОО са подзаконовни нормативни актове считаме, че е в сила параграф 72, ал. 1 от Преходните и Заключителни разпоредби към Закона за изменение и допълнение на Закона за професионалното образование и обучение (обн. ДВ, бр. 59 от 2016 г., в сила от 01.08.2016 г.), който гласи: „До влизането в сила на подзаконовите актове, предвидени в този закон, се прилагат действащите към влизането му в сила подзаконовни нормативни актове, доколкото не му противоречат“.

Основанието за изготвянето на настоящия анализ на данните, извлечени от подадените през информационната система на НАПОО доклади, е чл.21, ал. 5 от Наредба № 2 за осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение – НАПОО осъществява методическо подпомагане и външен мониторинг на качеството в централите за професионално обучение.

Основните понятия с които ще работим в анализа са базирани на определенията в Наредба № 2:

- ✓ Качество на професионалното обучение – съвкупност от характеристики, които са в съответствие с с очакванията и потребностите на личността и на обществото;
- ✓ Качеството на професионалното обучение се осигурява чрез управление на процеса на развитие на центъра за професионално обучение, основан на анализиране, планиране, изпълнение на дейностите, оценяване и внасяне на подобрения в работата му.

II. Принципи за осигуряване на качеството на професионалното обучение

Качеството на професионалното образование и обучение се осигурява при спазване на следните принципи:

1. целенасоченост към постигане на високи резултати на професионалното обучение;
2. ориентираност на обучението към изискванията и потребностите на пазара на труда;
3. ефикасност¹ при ползване на ресурсите и ефективност (вж.забележката);
4. ангажираност на всички участници в професионалното образование и обучение

¹ Ефикасност – степента, до която планираните дейности са изпълнени и планираните резултати – постигнати.

в процеса за осигуряване на качеството;

5. удовлетвореност на участниците в процеса на обучението и на другите заинтересовани лица;

6. приемственост на политиките и постиженията, прилагане на добри практики;

7. прозрачност, демократичност и социален диалог.

Забележка: Според съществуващата легална дефиниция² понятието „ефективност“ се определя като „степенна на постигане на целите на одитирания обект при съпоставяне на действителните и очакваните резултати от неговата дейност.

Приемайки, че целта на системата за професионално обучение, регламентирана в чл. 2 на ЗПОО, е „Системата на професионалното образование и обучение подготвя гражданите за реализация в икономиката и в другите сфери на обществения живот, като създава условия за придобиване на професионална квалификация и за нейното непрекъснато усъвършенстване“, то можем да приемем, че системата е ефективна, когато:

- ✓ Създава условия за придобиване на професионална квалификация чрез налична нормативна база, институционална база, материално-техническа база, осигуреност с педагогически кадри, финансово обезпечаване;
- ✓ Създава условия за достъп на гражданите до системата, отчитайки техните индивидуални потребности и нужди в различните етапи на личностното и професионално развитие;
- ✓ Гражданите, придобили професионална квалификация се реализират успешно в икономиката и други сфери на обществения живот

III. Условия и ред за измерване на постигнатото качество чрез самооценяване

Измерването на постигнатото качество се осъществява чрез прилагането на процедури³ по критерии и съответния инструментариум към тях за провеждане на дейностите по самооценяването. Процедурите следва да са утвърдени от директора/ръководителя на центъра за професионално обучение.

Периодът за самооценяване за центровете за професионално обучение е календарна година.

Оценката на постиженията (самооценката) на центровете за професионално обучение се извършва по области и критерии, регламентирани в Наредба 2. На базата на определените области и критерии са оформени таблици за оценяване на постиженията - Приложение 2 към Наредбата. Резултатите от извършената самооценка се документират и описват в годишния доклад, който включва:

- цел на самооценяването;
- информация за външната и вътрешната среда, в която функционира центъра през периода за самооценяването;
- сравняване на оценките по критериите с предходния период на самооценяване;
- анализ на получените резултати;

² Закон за сметната палата, Допълнителни разпоредби, §1, т.2, б.а)

³ Процедура – определен начин за извършване на една дейност или на един процес

- постижения и добри практики, резултати от оценяването, нуждаещи се от подобрене и предложение за коригиращи мерки и дейности (вж. чл. 19, ал. 1 от Наредбата).

Към доклада може да се прилагат графики, таблици, статистическа информация и други информационни материали.

Критериите са групирани в три области на оценяване:

1	Достъп до професионално образование и обучение
2	Придобиване на професионална квалификация
3	Реализация на лицата, придобили професионална квалификация

Показателите към всеки критерий са количествени и/или качествени и определят достигнатото равнище на качеството по съответния критерий.

Критериите се оценяват с точки, като максималният общ брой точки по всички критерии е 100. Максималният брой точки за всеки критерий се разпределя по разписани в таблицата (приложение 2 към Наредбата) показатели в четири равнища на оценяване.

Постигнатото качество се определя чрез крайна оценка, формирана от сбора от получените при самооценката точки, по всички критерии.

Крайната оценка на постигнатото качество може да е със следните количествени и качествени равнища:

- Отлично при крайна оценка от 91 до 100 точки;
- Добро при крайна оценка от 66 до 90 точки;
- Задоволително при крайна оценка от 46 до 65 точки;
- Незадоволително при крайна оценка до 45 точки, вкл.

IV. Резултати от проведеното самооценяване през 2017 година по данни от докладите

1.Общи статистически данни за изследваната съвкупност от лицензирани центрове

Таблица 1

Групи центрове	Брой	
1.Общ брой лицензирани центрове към 01.01.2018 г.	1018	
2.Подали доклади за самооценка в законовия срок (31.01.2018 г.), от тях:	875	100%
2.1.Първа група центрове - подали доклади, съответни на структурата, определена в чл. 19, ал.1 на Наредбата;	575	65,71
2.2.Втора група центрове - подали доклади с данни, обобщени по области на оценяване;	124	14,17
2.3.Трета група центрове - подали доклади само с обобщена крайна оценка;	21	2,40
3.Подали доклади за самооценка, направена по собствени критерии и показатели	60	6,86
4.Лицензирани през 2017 г. центрове, от които:	63	
лицензирани през м. януари 2017:	10	
от тях подали доклади, съответни на структурата, определена в чл. 19, ал 1 от Наредбата	5	
5. Четвърта група центрове, работили по собствени критерии, различни		

от указаните в Наредбата, модифицирали критериите, показателите, подали само текстови доклади без цифри в тях информацията в които не се подава на типизиране,		
--	--	--

Забележка: Центровете, лицензирани през 2017 г. са 63, като за тези от тях, лицензирани през м. януари 2017 г. (10 бр.) считаме, че цикълът на качеството (1 календарна година) може да бъде зачетен, при наличие на дейност и съответно изготвен доклад за самооценка. За 5 центъра това е валидно, същите са подали доклади, съответни на структурата, определена в чл. 19, ал. 1 от Наредбата. Независимо от това, техните данни няма да бъдат включени в средно статистическите. Така формално ще бъде изпълнено условието центърът да има една пълна календарна година дейност (съгл. чл.19, ал. 1 от Наредбата). В противен случай оценките дадени по много от критериите и показателите ще бъдат нереални, съответно самооценката – занижена.

Интересен е факта, че лицензираните през 2017 г. центрове са приложили критериите и показателите от Приложение 2 на Наредбата, а накрая в края на докладите са вписали текстове, че нямат провеждани курсове, нямат започнали и съответно завършили обучения курсисти. Това обезсмисля прилагането на критериите и показателите, особено от област на оценяване 2 „Придобиване на професионална квалификация”, съответно прави цифровата информация, съдържаща се в докладите ненадеждна за нуждите на настоящия анализ.

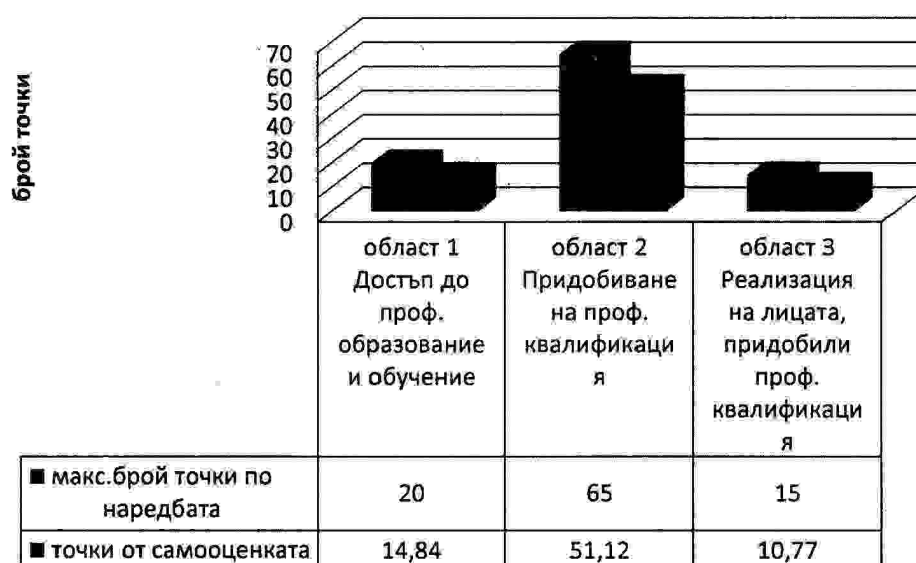
2.Обобщени данни от докладите, отговарящи на структурата определена в чл. 19, ал. 1 на Наредбата (вж. Таблица 1 – първа група 2.1.)

Подали доклади за самооценка на качеството в законовия срок са 875 центъра, от тях 575 доклада са напълно съответни на изискванията на Наредбата за качеството, което представлява 65,71% от общия брой центрове, подали доклади. Същите са следвали указаната структура на доклада в наредбата, работили са правилно с критериите и показателите, разписани в Приложение 2 на наредбата.Обобщените данни с резултатите са представени цифрово в Таблица 2 и графично на Фиг. 1.

Таблица 2 – Обобщени данни по области на оценяване за 2017 г.

2017 г.			
Области	Макс. брой точки по Наредба 2	Среден брой точки от докладите за самооценка	Изпълнение в %
1.Достъп до професионално образование и обучение	20	14,84	74,21
2.Придобиване на професионална квалификация	65	51,12	78,81
3.Реализация на лицата, придобили професионална квалификация	15	10,77	71,81
Общо:	100	76,73	76,73%

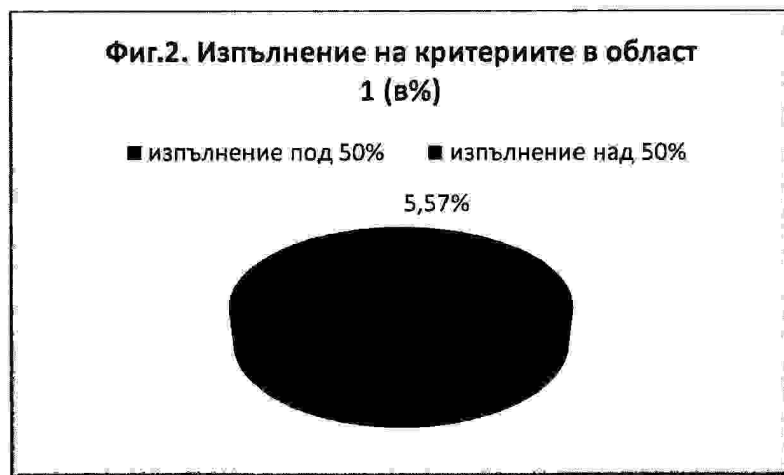
Фиг. 1. Среден брой точки от самооценката, обобщено по области на оценяване

Крайната оценка на постигнатото качество изразена количествено със средния общ брой точки, които центровете са си присъдили в трите области на оценяване е 76,73 т., което съгласно чл.17, ал. 2 от Наредбата се определя като „Добро” равнище на качеството. Сравнението на данните от обобщения доклад за 2016 година показва съвпадение на цифрите. Нивото на качеството през 2016 г. също е посочено като „Добро”, с идентично количество точки – 76 (съответно в % - 76).

От 575 центъра, подали доклади, съответни на структурата, определена в чл. 19, ал. 1 на наредбата само 33 центъра (5,75%) са показали изпълнение под 50% в област на оценяване 1 „Достъп до професионално образование и обучение”.

Област 1 „Достъп до професионално образование и обучение”	
Под 50% изпълнение	33 центъра
Над 50% изпълнение	542 центъра

Аналогични са резултатите в област на оценяване 2 „Придобиване на професионална квалификация”. 14 центъра (2,43%) са показали изпълнение под 50%, съответно 560 (97,57%) – над 50% (Фиг.3).

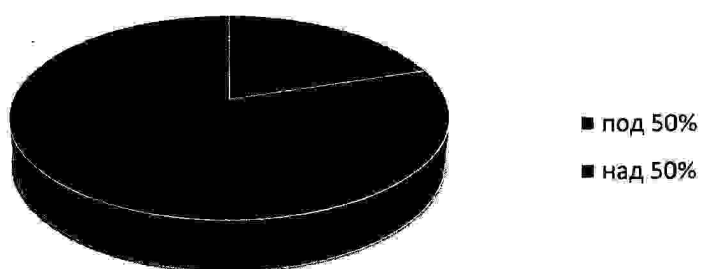
Област 2 „Придобиване на професионална квалификация”	
Под 50% изпълнение	14 центъра
Над 50% изпълнение	561 центъра

Област 3 „Реализация на лицата, придобили професионална квалификация”	
Под 50% изпълнение	116 центъра
Над 50% изпълнение	459 центъра

Резултатите в област на оценяване 3 са интересни. 116 центъра са посочили изпълнение на критериите под 50% (20,20%) и съответно 79,80% - над 50% (вж. Фиг.4)

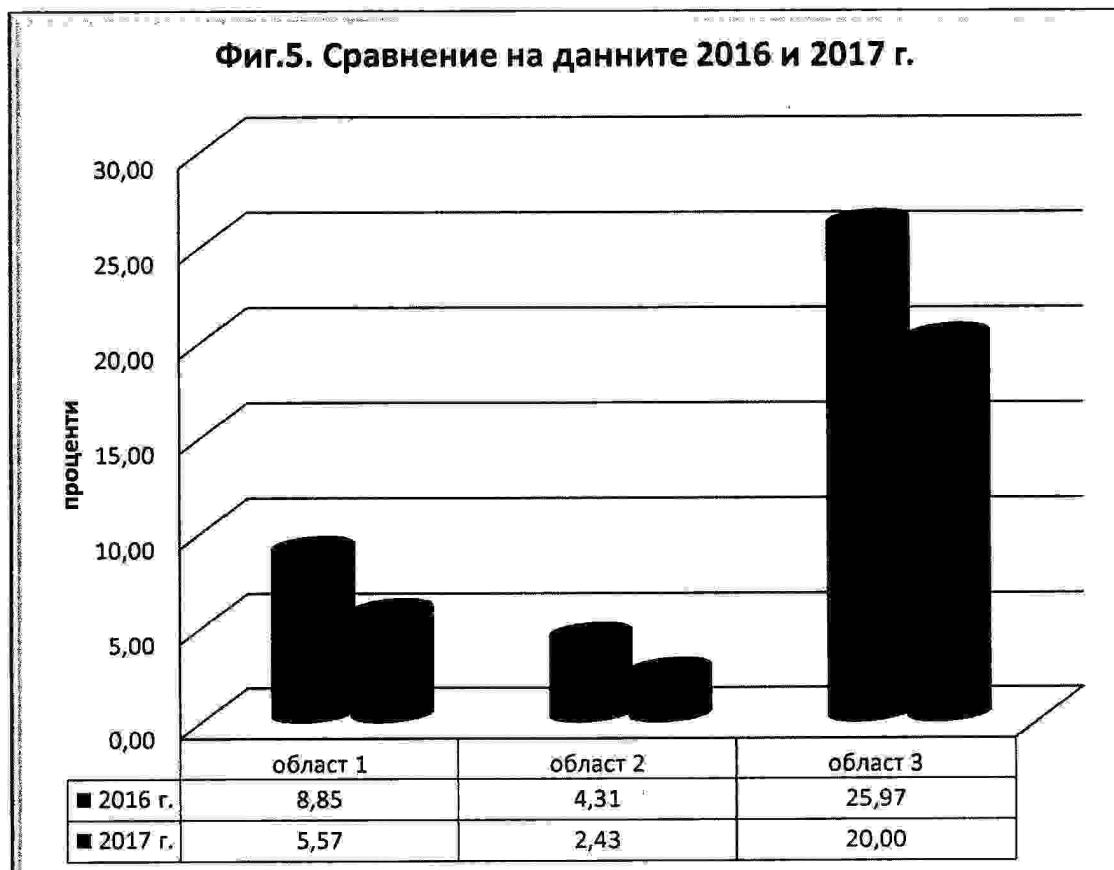
**Фиг. 4. Изпълнение на критериите в област 3
(в %)**

Сравнението с данните от 2016 година показва слаба тенденция към повишаване на изпълнението критериите по отделните области, за което може да има една основна причина – центровете обръщат все повече внимание на важността на последващата реализация на лицата, преминали обучение през тях, като набират необходимата им информация по различни начини чрез анкети, телефонни разговори, връзка с работодателите и пр.

Изпълнение на критериите по области на оценяване – под 50%	2016 (в %)	2017 (в%)
Област 1	8,85	5,57
Област 2	4,31	2,43
Област 3	25,97	20,00

Фиг.5. Сравнение на данните 2016 и 2017 г.

Детайлното разглеждане на получените резултати по отделните области на оценяване и по отделните критерии от тях, разкрива следната картина (вж. Таблица 3):

Област на оценяване 1 „Достъп до професионално образование и обучение”

Таблица 3

№	Наименование на критериите по области на оценяване	Максимален брой точки, предвидени в Наредба 2	Среден брой точки от докладите за самооценка	Изпълнение на критерия (в %)
1	Област: Достъп до професионално образование и обучение	20	14,84	74,21
1.1.	Публичност и популяризиране на предлаганото ПОО и съдържанието му	3	2,22	73,88
1.2.	Осигурена достъпна архитектурна среда	3	1,41	46,92
1.3.	Наличие на МТБ за обучение по предлаганите професии в съответствие с ДООИ/ДОС	5	4,43	88,56
1.4.	Предлагане на обучение по професии и специалности с приоритетно значение за регионалния пазар на труда	3	2,35	78,26
1.5.	Равнище на административно обслужване	2	1,94	96,84
1.6	Осигуряване на възможност за професионално обучение в различни форми на обучение (за проведени обучения)	1	0,80	80,10
1.7.	Относителен дял на курсистите от уязвими ⁴ групи спрямо общия брой обучавани лица (за проведени обучения)	2	0,44	22,13
1.8	Предоставяне на възможност за валидиране на професионални знания, умения и компетентности на лица, навършили 16 год.	1	0,98	98,30

Както и през изминалата година най-слаби оценки центровете са си дали за привличането на курсисти от уязвими групи в курсовете за придобиване на квалификация. Критерият е изпълнен 22,08%. Това, разбира се е свързано с доста специфични проблеми в обучението, напр. на хора с различни видове увреждания. Недостатъчният брой (или направо липсата) на преподаватели, квалифицирани за работа с хора с увреждания, дефицит на подготовката им по различните видове специална педагогика, неподходяща среда за професионално обучение,

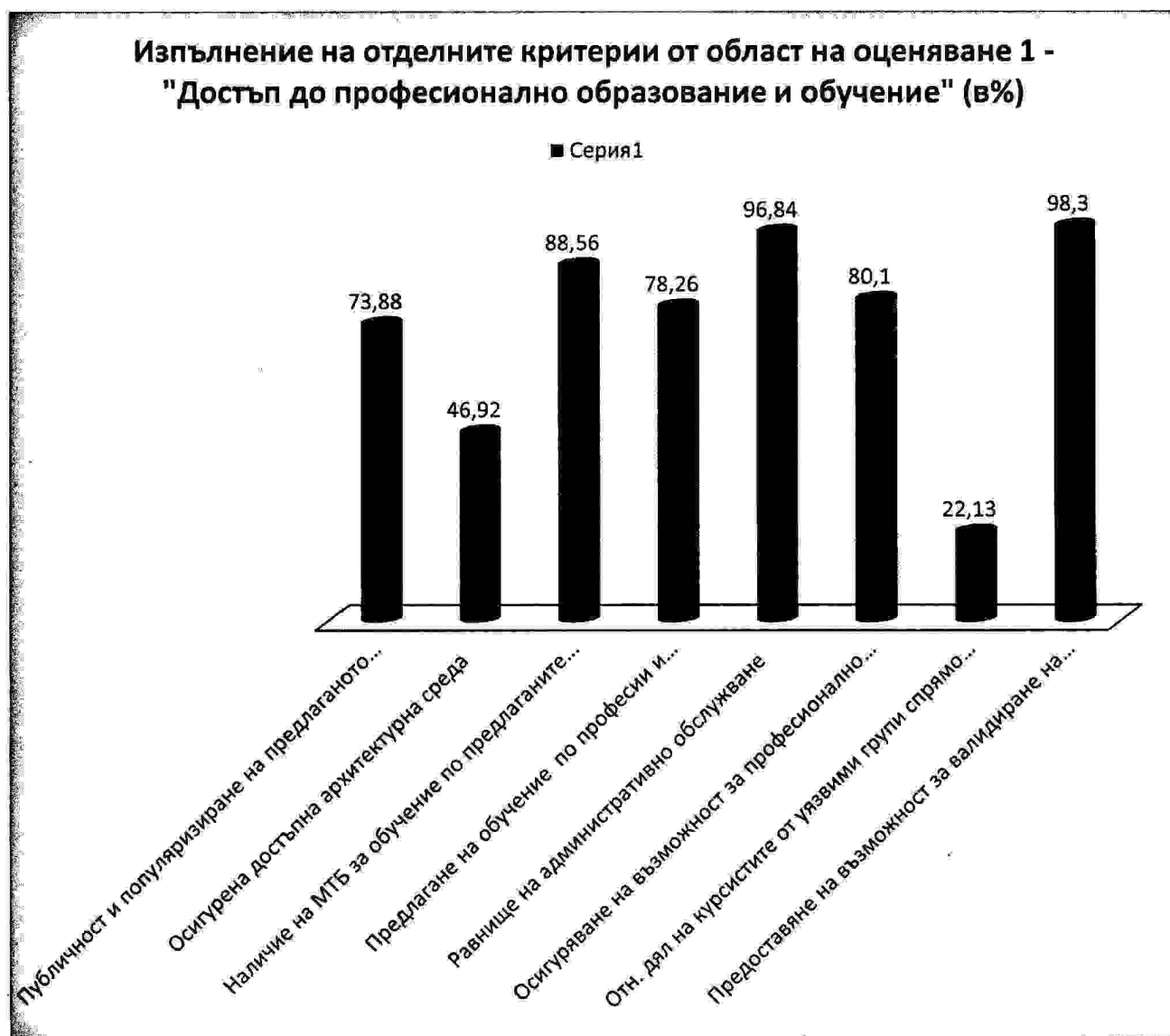
⁴ Уязвими групи курсисти със специални образователни потребности (с увреждания), социално слаби, имигранти и пр. (по дефинициите от Наредба № 2)

непригодени работни места за практическо обучение на хора с различни видове увреждания и пр. Обясняват ниския процент на изпълнение на критерия.

На второ място по изпълнение с 46,92% е критерия „Осигурена достъпна архитектурна среда“. Повечето центрове не разполагат със собствена база, а са наематели на такава. Преустройството ѝ в подходяща за хора с увреждания среда, без съгласието на собствениците и без разрешение от съответните компетентни органи, изисква капиталови разходи, време и усилия и понякога се оказва нерешима задача.

Бихме искали да коментираме високото изпълнение по критерий 1.8. „Предоставяне на възможност за валидиране на професионални знания, умения и компетентности на лица, навършили 18 години (98,30%, най-високия процент изпълнение на критерия в област на оценяване 1). Тази цифра влиза в противоречие с реалния брой центрове за професионално обучение, които **извършват** валидиране, спазвайки разпоредбите на Наредба № 2 за условията и реда за валидиране на професионални знания, умения и компетентности, обн. ДВ., бр. 96 от 21 ноември 2014 г., в сила от 01.01.2015 г. Техният брой за страната е не повече от 14 центъра.

Фиг. 6

Област на оценяване 2 „Придобиване на професионална квалификация”

Таблица 4

№	Наименование на критериите по области на оценяване	Максимален брой точки, предвидени в Наредба 2	Среден брой точки от докладите за самооценка	Изпълнение на критерия за цялата област 2 (в %)
1	Област 2: Придобиване на професионална квалификация	65	51,12	78,64
2.1.	Функционираща вътрешна система за осигуряване качеството на ПОО	2	1,78	88,89
2.2.	Създаден механизъм за ранно предупреждение за различни рискове	2	1,48	74,05
2.3.	Създаден механизъм за вътрешен мониторинг и контрол на качеството	2	1,70	84,99
2.4.	Проведено измерване на постигнатото качество чрез самооценяване (за проведени обучения)	3	2,54	84,53
2.5.	Относителен дял на информираните и консултираните за кариерно развитие обучаеми в процеса на обучение от общия брой обучавани - % (за проведени обучения)	1	0,86	86,46
2.6.	Отн. дял на учебните програми, разработени с участието на социалните партньори от общия брой учебни програми - % (за проведени обучения)	3	1,64	54,83
2.7.	Осигурен преподавателски състав с квалификация, съответстваща на изискванията към обучавашите, определени в ДОО (за проведени обучения)	2	1,98	98,98
2.8.	Осигурени условия за интерактивно обучение и учене (за проведени обучения)	3	2,35	78,19
2.9.	Относителен дял на преподавателите, участвали в различни форми на квалификация, в т.ч. и чрез мобилност в друга страна и/или на работно място в реална работна среда от общия брой преподаватели - % (за проведени обучения)	4	2,20	54,99
2.10.	Относителен дял на курсистите, провели практическо обучение на работно място в реална работна среда от общия брой обучавани - % (за проведени обучения)	5	4,19	83,84
2.11.	Относителен дял на отпадналите от ПО към постъпилите в началото на обучението - % (за проведени обучения)	3	2,72	90,82

2.12.	Относителен дял на придобилите професионална квалификация от постъпилите в началото на обучението - % (за проведени обучения)	5	4,42	88,38
2.13.	Относителен дял на придобилите професионална квалификация лица от уязвимите групи към постъпилите в началото на обучението лица от тези групи - % (за проведени обучения)	2	1,08	54,00
2.14.	Относителен дял на успешно положилите изпитите по теория и практика на професията от допуснатите - % (за проведени обучения)	5	4,57	91,47
2.15.	Относителен дял на проведените изпити за придобиване на квалификация по професии с участието на социалните партньори от общия брой на проведените изпити - %	5	2,45	49,05
2.16.	Организация за планиране на преподавателската (учебната) дейност (за проведени обучения)	5	4,57	91,38
2.17.	Използване на разнообразни форми за проверка знанията, уменията и компетентностите на курсистите (за проведени обучения)	4	3,63	90,79
2.18.	Точно и ясно формулиране на критериите за оценяване знанията, уменията и компетентностите, информираност на курсистите за тях (за проведени обучения)	3	2,86	95,19
2.19.	Реализирани програми и проекти - национални и международни	3	1,18	39,30
2.20.	Сътрудничество със социалните партньори на местно и регионално равнище	3	1,97	65,52

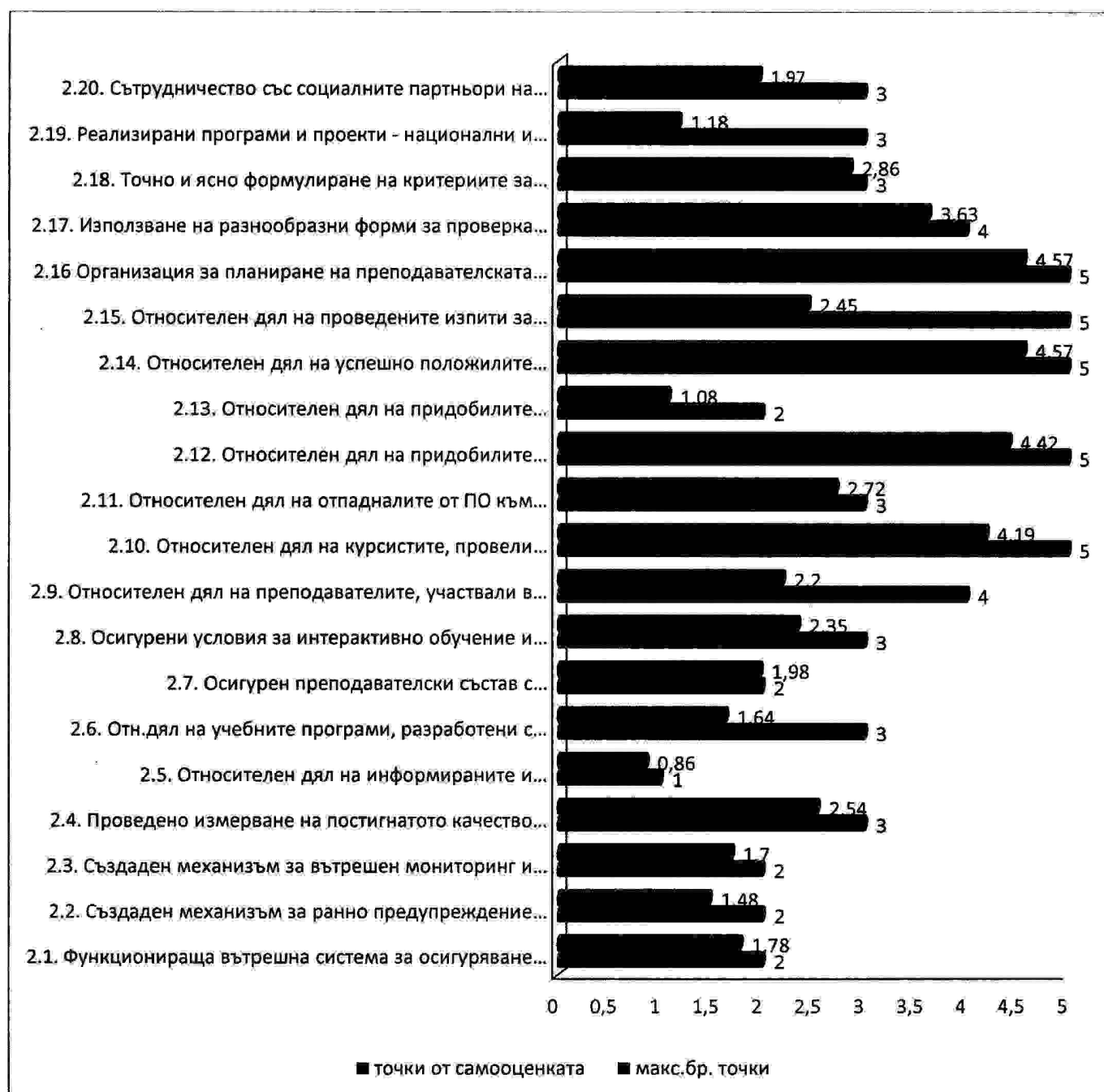
Най-високо изпълнение (над 90%) се наблюдава по следните критерии от област на оценяване 2 „Придобиване на професионална квалификация”:

- 2.7.Осигурен преподавателски състав с квалификация, съответстваща на изискванията към обучаващите, определени в ДОО (за проведени обучения) – 98,98%;
- 2.18. Точно и ясно формулиране на критериите за оценяване знанията, уменията и компетентностите, информираност на курсистите за тях (за проведени обучения) – 95,19%;
- 2.14.Относителен дял на успешно положилите изпитите по теория и практика на професията от допуснатите - % (за проведени обучения) – 91,47%;
- 2.16.Организация за планиране на преподавателската (учебната) дейност (за проведени обучения) – 91,38%;
- 2.17. Използване на разнообразни форми за проверка знанията, уменията и компетентностите на курсистите (за проведени обучения) – 90,79%

Съответно, най-ниска самооценка центровете са си дали по следните критерии:

- 2.19. Реализирани програми и проекти - национални и международни – 39,30%;
- 2.15. Относителен дял на проведените изпити за придобиване на квалификация по професии с участието на социалните партньори от общия брой на проведените изпити – 49,05%;
- 2.13. Относителен дял на придобилите професионална квалификация лица от уязвимите групи към постъпилите в началото на обучението лица от тези групи - % (за проведени обучения) – 54,00%;
- 2.6. Относителен дял на учебните програми, разработени с участието на социалните партньори от общия брой учебни програми - % (за проведени обучения) - 54,83%;
- 2.9. Относителен дял на преподавателите, участвали в различни форми на квалификация, в т.ч. и чрез мобилност в друга страна и/или на работно място в реална работна среда от общия брой преподаватели - % (за проведени обучения) – 54,99%.

Фиг.7

Област на оценяване 3 „Реализация на лицата, придобили професионална квалификация”

Таблица 5

№	Наименование на критериите по области на оценяване	Максимален брой точки, предвидени в Наредба 2	Среден брой точки от докладите за самооценка	Изпълнение на критерия за цялата област 2 (в %)
	Област 3: Реализация на лицата, придобили професионална квалификация	15	10,77	71,81
3.1.	Относителен дял на реализираните лица на пазара на труда по професията (една година след придобиването на проф.квалификация) от общия брой придобили проф.квалификация - % (за проведени обучения)	3	2,46	82,05
3.2.	Относителен дял на придобилите професионална квалификация, продължили в следваща степен на образование и/или степен на проф. квалификация, от общия брой придобили проф. квалификация – % (за проведени обучения)	2	0,76	38,12
3.3.	Степен на удовлетвореност на придобилите проф. квалификация от качеството на професионалната подготовка (за проведени обучения)	3	2,84	94,83
3.4.	Степен на удовлетвореност на работодателите от знанията, уменията и компетентностите на придобилите проф. квалификация и от пригодността им за заетост (за проведени обучения)	4	2,44	81,21
3.5.	Степен на удовлетвореност на работодателите от партньорството с ЦПО или с професионалния колеж ⁵ (за проведени обучения)	3	2,09	52,14

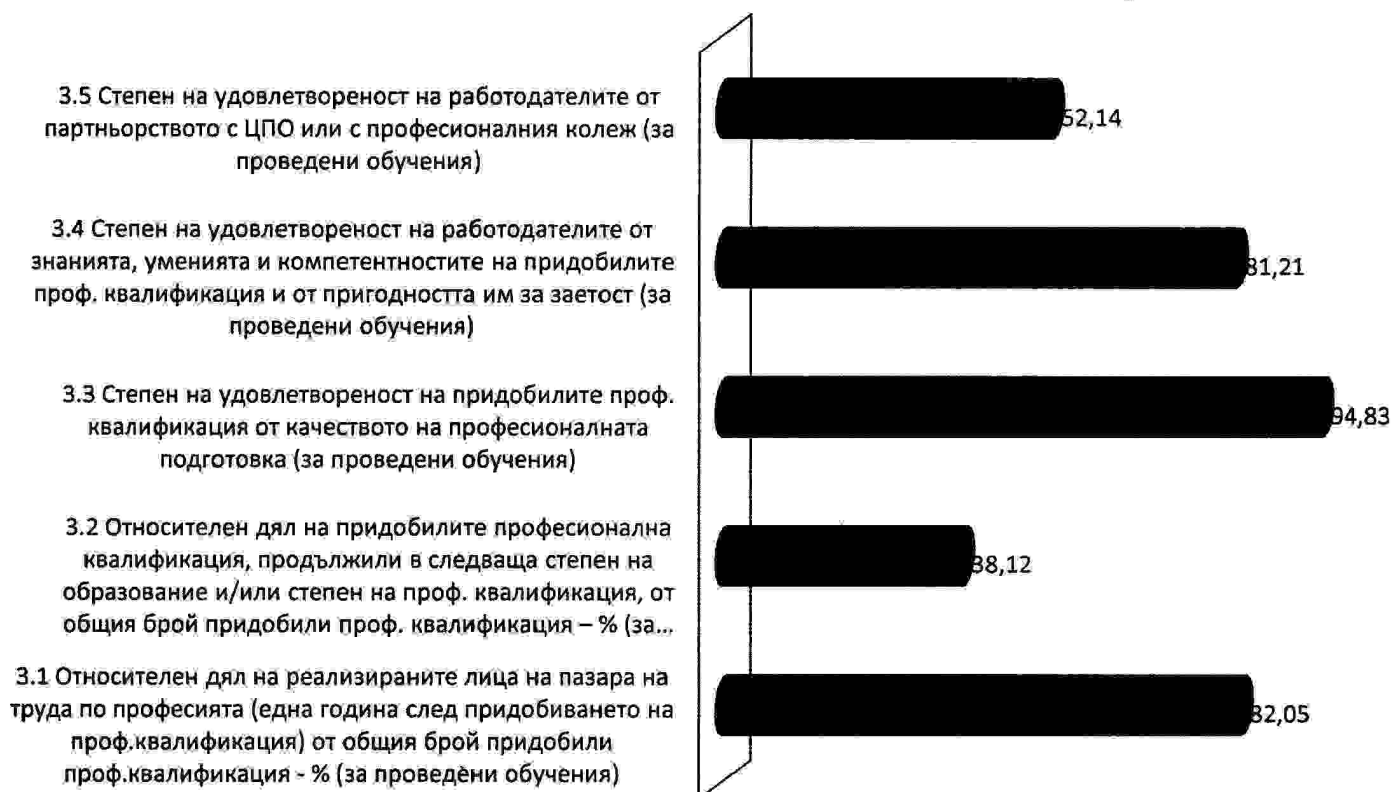
Най-голям брой точки центровете са си дали по критерий 3.3. „Степен на удовлетвореност на придобилите професионална квалификация от качеството на професионалната подготовка (за проведени обучения)” – 94,83%. Тези от тях, които са сертифицирани по ISO 9001:2008 задължително предоставят на своите курсисти анкетни карти за обратна връзка, с помощта на които да проследят степента на задоволството им като клиенти, потребители на предоставяните квалификационни услуги. В анкетните карти се включват въпроси, свързани с евентуални препоръки от курсистите за подобряване на работата на центровете в една или друга посока, за отстраняване на евентуални недостатъци в процеса на обучение, в организацията на курсовете и пр. Така наречената

⁵ В Наредбата е предвидено, че при проведено проучване с по-малко от 50 % от работодателите – партньори на центровете или професионалните колежи, точки по този показател да не се присъждат.

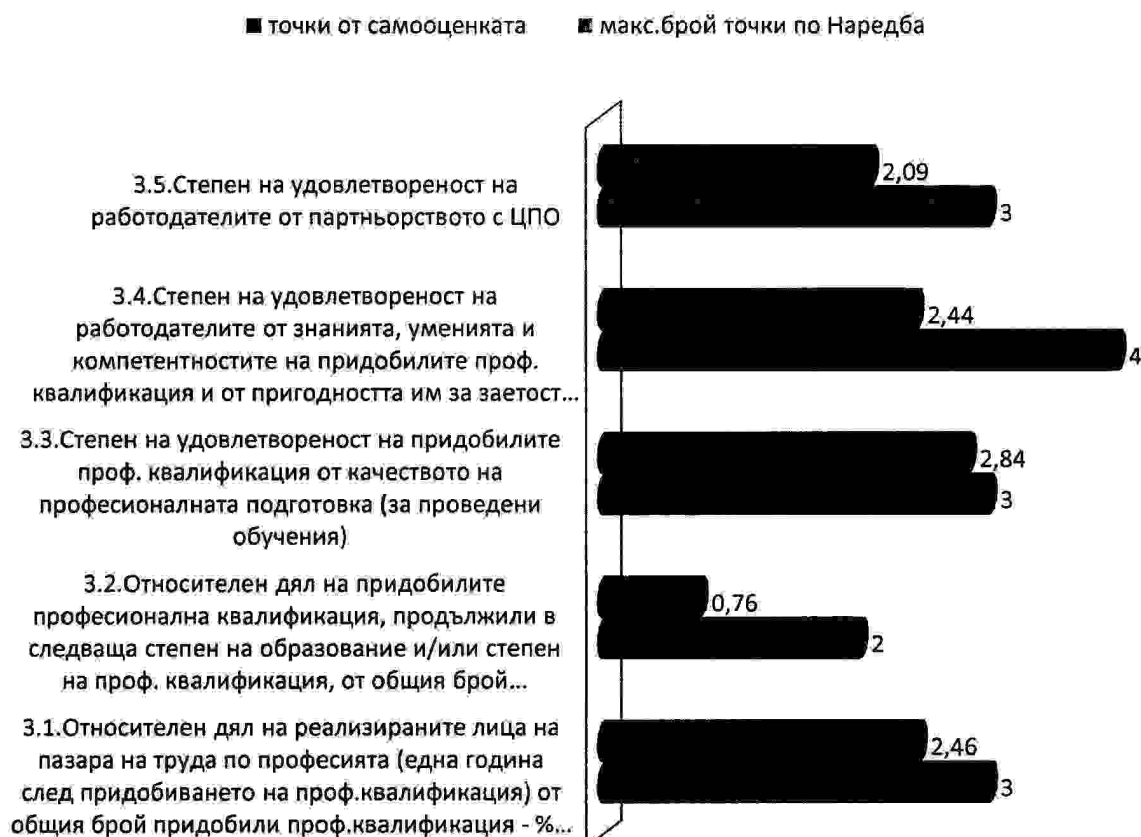
„Анкета - обратна връзка” е един от инструментите за подобряване работата на екипите и данните от нея подлежат на задължителен анализ за целите на политиката по качеството.

Резултатите по отделните критерии в област на оценяване 3 „Реализация на лицата, придобили професионална квалификация” са онагледени на Фиг. 8 и Фиг. 9.

**Фиг. 8. Изпълнение на отделните критерии от област на оценяване 3
"Реализация на лицата, придобили проф. квалификация" (в%)**

Фиг. 9 Изпълнение на отделните критерии от област 3 (в точки)

Детайлизираната информация по области на оценяване, критерии и показатели е представена в Приложение 1 към настоящия доклад.

3. Анализ на информацията, представена от втората група центрове (вж. Таблица 1) подали доклади само с данни, обобщени по области на оценяване.

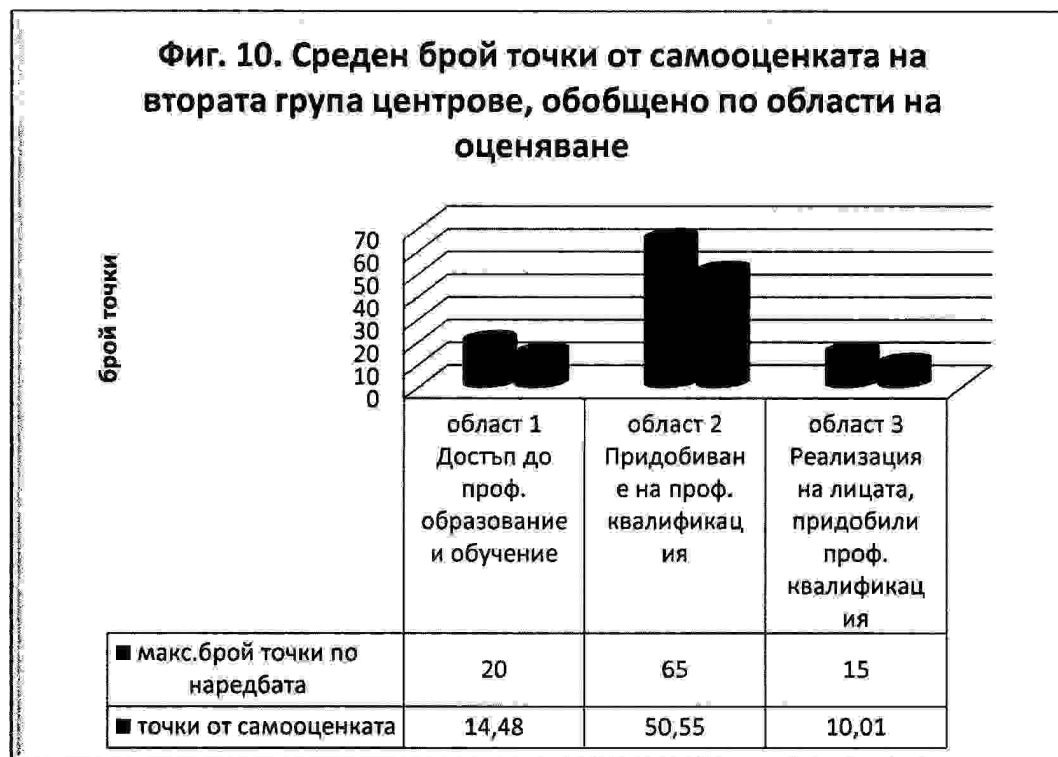
Както вече беше посочено 124 центъра за професионално обучение са представили в докладите си само обобщени данни от проведеното самооценяване, групирани по трите области на оценяване (вж. Таблица 6).

Таблица 6

Области	Макс. брой точки по Наредба 2	Среден брой точки от докладите за самооценка	Изпълнение в %
1.Достъп до професионално образование и обучение	20	14,48	72,41
2.Придобиване на професионална квалификация	65	50,55	77,77
3.Реализация на лицата, придобили професионална квалификация	15	10,01	66,74
Общо:	100	75,05	75,05%

Крайната оценка на постигнатото качество, изразена количествено със средния общ брой точки, които центровете са си присъдили в трите области на оценяване е 75,05 т.

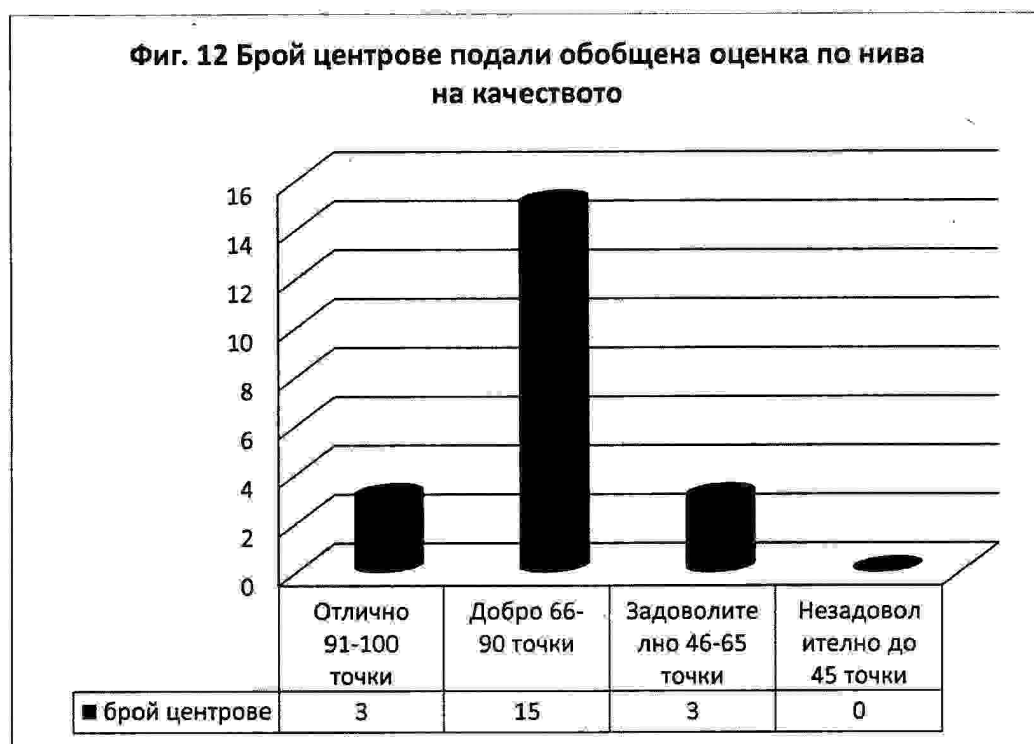
което съгласно чл.17, ал. 2 от Наредбата се определя като „Добро” равнище на качеството. Сравнението на данните с тези, получени при първата група центрове, показва незначителна разлика в цифрите.

Разпределението на центровете като абсолютен брой по различните степени на качество, според броя точки е показан на Фиг. 11.

4. Третата група центрове обхваща 21 центъра подали само една крайна обобщена оценка и самоопределили нивото на качеството си по следния начин:

Тъй като данните в докладите им са пределно обобщени няма как да сравним цифрите между трите групи данни освен по крайната обобщена средно аритметична стойност (в точки) и да ги отнесем към съответното ниво на качеството, според получения краен резултат. Виждаме, че то отново се дефинира като „Добро” със 75,77 бр. точки.

И така, ако сравним резултатите от трите групи центрове, получени при обобщаването на данните установяваме следната картина:

Таблица 7

Групи центрове, включени в анализа с данни	Брой	Крайна оценка (среден брой точки)
Първа група центрове, подали доклади, съответни на структурата, определена в чл. 19, ал.1 на Наредбата	575	76,73
Втора група центрове - подали доклади с данни, обобщени по области на оценяване;	124	75,05
Трета група центрове - подали доклади само с обобщена крайна оценка;	21	75,77
	720	75,85

Както виждаме резултатът остава среден брой точки за трите групи центрове – 75,85 точки, което отново определя качеството като „Добро”.

V. Типични грешки, допуснати от центровете при изготвянето на докладите.

При подробното запознаване с докладите за самооценка на центровете бяха констатирани няколко **типа грешки**, които силно затрудниха извличането на статистически валидна информация и последващия анализ на данните, съдържащи се в тях. Можем да ги формулираме така:

1. Самооценяването е извършено по критерии и показатели, отнасящи се за училищата, т.е. използвано е Приложение 1 към чл. 15 от Наредбата вместо Приложение 2, посочено изрично в чл. 15, ал. 2. Разликата в броя на критериите, заложи в двете приложения е съществена, особено в област 2, където броя на критериите е по-голям за училищата. Такива доклади са подали 14 центъра;
2. Самооценяването е извършено по собствени критерии и показатели, различни от тези, разписани в Наредбата. Броят точки, също е различен от определения референтен брой (в повечето случаи – по-висок). Това прави данните не подлежащи на сравнение с други сходни такива, поради тяхната разнородност. Такива доклади за самооценка са дали над 50 центъра за професионално обучение. Това говори за слабо познаване текстовете на наредбата, а в някои от докладите е записано изрично, че центърът си е определил тези критерии и показатели защото наредбата е отменена...;
3. Някои от центровете са приложили Наръчника за самооценка на професионалните гимназии (София, 2012 година), на основание заповед № РД 09-872/29.06.2012 г. на министъра на образованието, младежта и науката.) – 5 центъра;
4. Подадени само текстови доклади, без конкретни цифри, с разнообразни текстове – 57 центъра (част от тях – 21 са лицензирани през 2017 г. и нямат 1 календарна година дейност, поради което са написали в докладите си общи постановки по системата за качеството, описали са предприетите дейности по въвеждането на системата в центъра и пр);
5. Един център е прикачил вместо доклад Наредбата за качеството...;
6. Най-различни технически грешки, допуснати при самооценката, като: грешни сборове на присъдените точки, по-голям брой точки, дадени при самооценката от допустимия брой, определен от наредбата, неприлагане на всички, предвидени в приложението критерии и показатели и пр., лошо сканирани нечетливи доклади, доклади с пропуснати страници, прикачени в системата множество файлове – част от инструментариума за набиране на информация, на доказателства в подкрепа на самооценката и пр. (прикачени - 42 файла, 30, 14, 13 и т.н.), което натоварва информационната система и усложнява многократно проверката на доклада преди неговото одобряване от експерт от НАПОО;
7. Прикачени стари доклади от миналата година, на които дори датите на съставяне не са поправени, преписвани от други центрове доклади, като са останали текстове отнасящи се до дейността на други центрове;

VI. Добри практики на центровете според представената информация

За съжаление можем да представим много малко добри практики на центровете от представените ни доклади. Не може да се счита за добра практика представянето на доклад, отговарящ на нормативните разпоредби на наредбата, това трябва да е норма, а не изключение. Затова ще се ограничим с представяне на извършеното от Центъра за професионално обучение към Български морски квалификационен център, като типичен пример как трябва да изглежда доклада за самооценка на дейността. Същият съдържа:

- Цел на самооценяването;

- Обща информация за условията, в които работи центъра – анализ на макроикономическата среда, мястото на морската квалификация и обучението на този фон, спецификата на бизнес-средата и неблагоприятните условия в нея за работата на центъра, благоприятните условия на същата бизнес среда, SWOT-анализ;
- обобщени резултати от учебната дейност за 2017 г. придружен с данни и техния анализ, онагледен с диаграми по видове курсове. Направено е сравнение с данните от 2015 и 2016 г.
- анализирани са основните ресурси на центъра – човешки и материални;
- дадени са резултатите от самооценяването, направено по методиката, разписана в Наредба № 2 (по приложение 2, отнасящо се до центровете за професионално обучение);
- набелязани са коригиращи мерки и дейности за подобряване на качеството през 2018 г.;
- като добра практика на центъра е посочено участието на преподавателите в национални браншови семинари и работни срещи, участие на преподавателите в разработването на националните стандарти на ИА „Морска администрация“, вътрешнофирмени обучения за преподавателите и пр.;
- обърнато е внимание на планирането и провеждането на бъдещите курсове с насоки за подобряването им;
- очертани са ясно настоящите и бъдещите партньорства на центъра;
- дефинирани са областите, нуждаещи се от подобрене и същите са включени в бизнес-плана на дружеството за действия на центъра в тази посока;
- Изброени са приложенията към доклада – анкетни карти с корпоративни клиенти на дружеството, с участници в курсове за придобиване на квалификация по част от професията, отчет по основните индикатори на дейността за 2017 г., процедури за самооценяване по основните критерии от трите области на оценяване.

VII. Изводи и препоръки.

От направения анализ на подадените чрез Информационната система на НАПОО доклади за самооценка могат да бъдат направени следните изводи:

1. Центровете за професионално обучение не са осмислили докрай разпоредбите на Наредба № 2 от 15.09.2015 г. за осигуряване качеството на професионалното образование и обучение, която в основни линии определя националната система за качество на професионалното образование и обучение, дефинира национално съизмеримите области за оценяване, критериите и показателите по които това да става. Фактът, че не се прилагат текстовете от наредбата, отнасящи се до структурата на доклада, до използването на правилното Приложение 2 към чл. 15, до спазването на нормативно определения максимален брой точки, допустими при самооценката по отделните критерии и показатели е налице. Това създаде изключителна трудност при систематизацията на данните по отделните области на оценяване и тяхното обобщаване. Неспазването на нормативно определения брой точки по отделните критерии и показатели към тях, произволното им завишаване или занижаване води до изкривяване на информацията и известна ненадеждност на данните.
2. С изключение на центровете, разкрити към юридически лица, сертифицирани по ИСО в докладите не се споменава за междинна самооценка на постигнатото качество на институцията (така наречения преглед на ръководството). Самооценката не е подкрепена с доказателства, както и със съответния брой необходими записи за състоянието на процесите в институцията, за предприетите корективни действия, свързани с открити при междинните самооценки несъответствия.

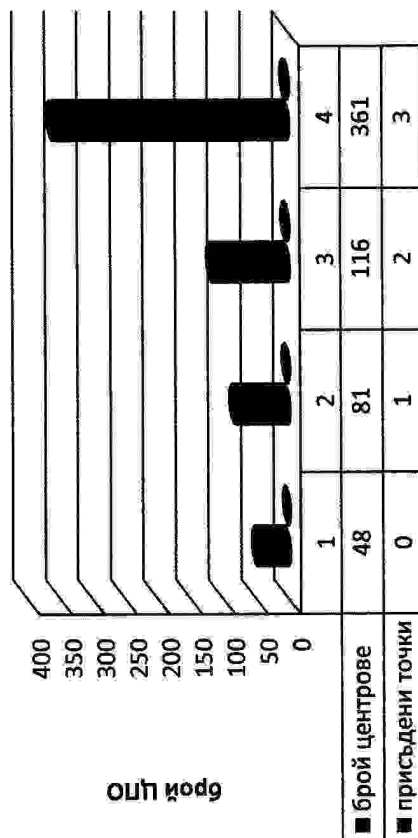
3. Някои центрове са пристъпили формално към доклада за самооценка, налице са „следи“ от преписване от чужди доклади, от „въртене“ на един и същи доклад с не дотам добра редакция, сред няколко центъра, небрежно пропускане на критерии и показатели, несъобразяване на оценките с максимално допустимите им стойности, дадени в Наредбата.
4. При работата на някои от центровете в Информационната система на НАПОО е допусната грешка в посочването на годината за която се отнася доклада за самооценка – вместо 2017 г. е посочена година 2018, което допълнително усложни проверката и работата на експертите. Големия брой прикачени файлове към някои от докладите също създаде трудности при крайното им одобряване.

Основна препоръка, която мога да направя по казаното до тук е – да се спазва стриктно структурата на доклада, разписана в чл. 19, ал. 1 от Наредбата, като се приложи коректно и точно „матрицата“ за самооценка – Приложение 2. Само тогава всички данни ще бъдат съпоставими и изводите от тях – валидни за цялата съвкупност от лицензирани центрове. Може би е целесъобразно да се предложи на центровете една примерна структура на доклад за да се избегне по-нататъшното разнопосочно набиране на данни и произволно самооценяване, несъответно на методиката, предложена в Наредбата.

М. Кинг -

Наименование на критерии по области на оценяване	Показатели за измерване равнището на постигнатото качество				Забележка:
	Липсват начини и средства за разпространяване на информация, свързана с дейността на институцията, в т.ч. и сайт на центъра за професионално обучение (ЦПО)	Изготвят се и се издават информационни, рекламни и други видове табла в сградата на ЦПО има статичен сайт	Изготвят се и се издават информационни, рекламни и други видове табла, рекламни материали и електронни информационни средства в сградата на ЦПО, поддържа се динамичен сайт	Използват се многообразни начини и средства за публичност и популяризиране на предлаганото ПОО и съдържанието му - електронни информационни средства; брошури, рекламни материали и др.; поддържа се динамичен сайт за курсовете за професионално обучение с архивиране на предходните и опции за обучение и оценяване онлайн	
Точки по наредбата	0	1	2	3	
Брой центрове	22	101	226	262	611 (100%)
В % от отговорилите	3,60%	16,53%	36,99%	42,88%	

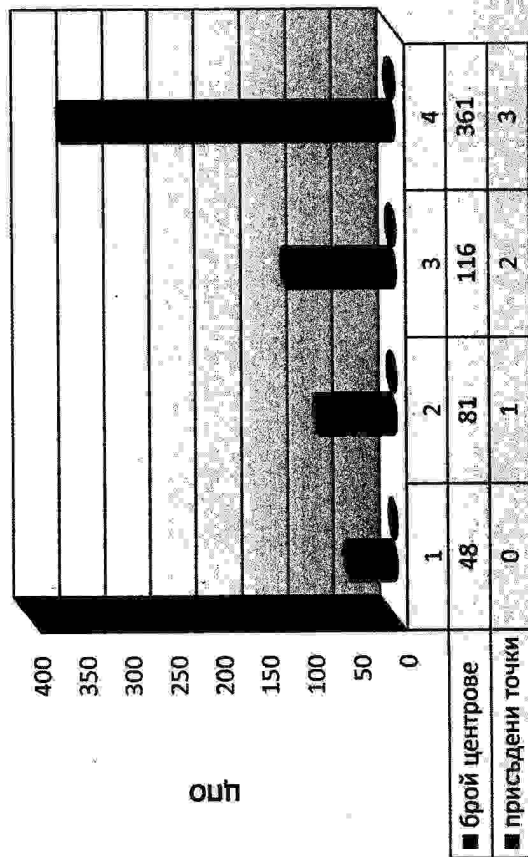
1.3. Публичност и популяризиране на предлаганото професионално обучение (ПО) и съдържанието му

Най-голям процент центрове 46,67% (50% през 2016 г.) са се самооценили с максималния брой точки, т.е. са заявили, че използват многообразни начини и средства за придобиване на публичност и популяризация на предлаганото обучение и неговото съдържание – обикновено поддържат динамичен сайт с предлаганите курсове, он-лайн подаване на документи за записване в курс, поддържане на он-лайн оценяване и пр.

Наименование на критериите по области на оценяване	Показатели за измерване равнището на постигнатото качество				Забележка:
1.2. Осигурена достъпна архитектурна среда	Не е осигурена	Обособени рампи към входовете	Обособени рампи към входовете; адаптирано санитарно помещение за специални потребности на ползващите ги	Обособени рампи към входовете; адаптирано санитарно помещение за специални потребности на ползващите ги; асансьори	в цифрата са включени и центрове, лицензирани през 2017 г., а 5 центъра са посочили точки над максималния брой по наредбата
Точки по наредбата	0	1	2	3	
Брой центрове	197	144	105	160	611 (100%)
В % от отговорилите	32,24%	23,57%	17,18%	26,19%	

1.2. Осигурена достъпна архитектурна среда

Отново най-голям процент центрове 32,24% (33% през 2016 г.) не са осигурили достъпна архитектурна среда;

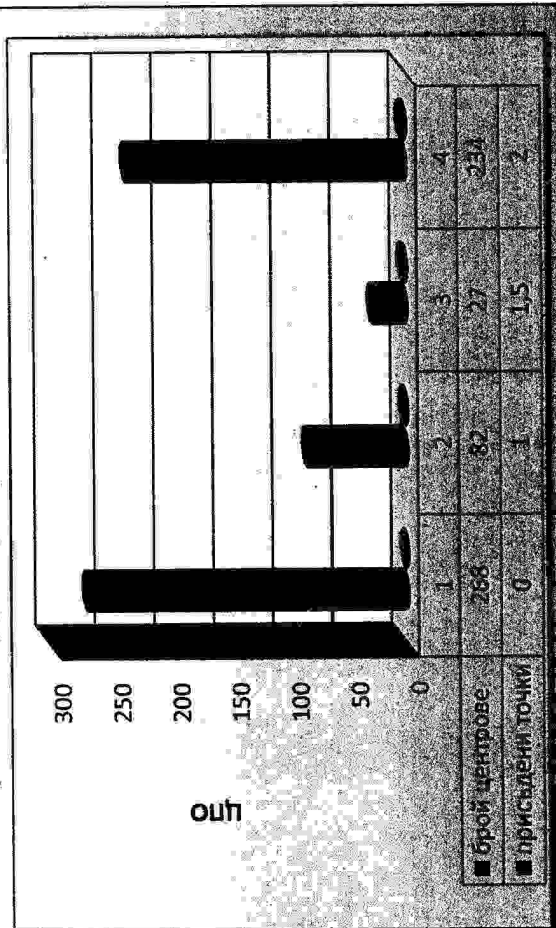
23,57% (24% през 2016 г.) са осигурили рампи към входовете;

17,18% (17% през 2016 г.) са осигурили рампи към входовете, адаптирано санитарно помещение за специални потребности;

26,19% (23% през 2016 г.) са обособили рампи към входовете, адаптирано санитарно помещение за специални потребности, асансьори

Наименование на критериите по области на оценяване	Показатели за измерване равнището на постигнатото качество				Забележка:
1.3. Наличие на материално-техническа база за проведените обучения по професии (кабинети, учебни работилници, лаборатории и др.) в съответствие с изискванията на ДОС	Има учебни работилници/лаборатории, но не по всички изучавани професии/специалности; наличните са оборудвани с морално и физически остаряла, често повреждаща се техника	Има учебни работилници/лаборатории по всички изучавани професии/специалности, оборудвани с морално и физически остаряла, често повреждаща се техника	Има учебни работилници/лаборатории по всички професии/специалности, оборудвани с работеща и използвана се в голяма част от реалния бизнес техника	Има учебни работилници/лаборатории по всички изучавани професии/специалности, оборудвани с работеща и използвана се в голяма част от реалния бизнес техника; поне една от учебните работилници/лаборатории е оборудвана със съвременна работеща техника, използвана от фирмите в бранша	в цифрата са включени и центрове, лицензирани през 2017 г., а 1 център е посочил точки над максималния брой по наредбата
Точки по наредбата	1	2	3,5	5	
Брой центрове	5	10	174	421	611
В % от отговорилите	0,82%	16,53%	28,48%	68,90%	

1.3. Наличие на МТБ по професии (кабинети, учебни работилници, лаборатории в съответствие с ДОС)

С най-голям процент са центрове 68,90% (61% през 2016 г.) които посочват, че имат учебни работилници/лаборатории по всички изучавани професии/специалности, оборудвани с работеща и използвана се в реалния бизнес техника;

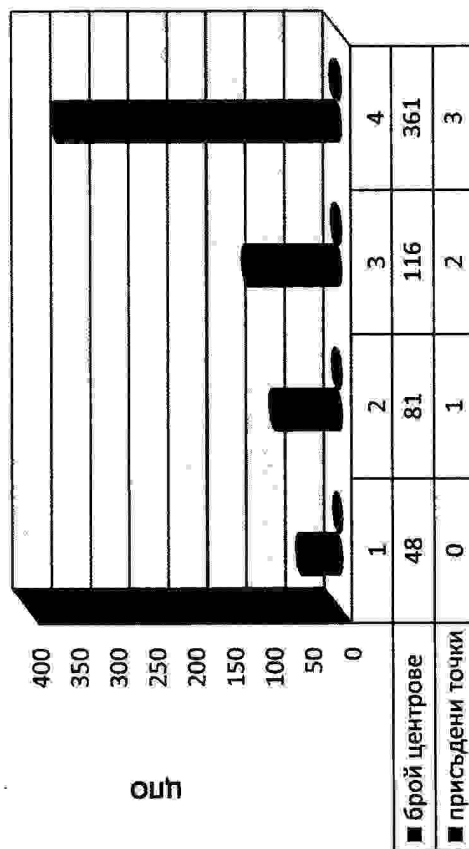
28,48% от центрове (30% през 2016 г.) имат учебни работилници по всички изучавани професии, оборудвани с работеща и използвана се в голяма част от реалния бизнес техника;

16,53% от центрове (2% през 2016 г.) са посочили, че учебните работилници са оборудвани с морално и физически остаряла техника

0,82% (1% през 2016 г.) са посочили, че имат учебни работилници, но не по всички професии, а наличните са оборудвани с морално и физически остаряла, често повреждаща се техника.

Наименование на критериите по области на оценяване	Показатели за измерване равнището на постигнатото качество				Забележка:
1.4. Проведено обучение по професии и специалности с приоритетно значение на регионалния пазар на труда	Няма професии/специалности, изучавани в ЦПО, които са с приоритетно значение на регионалния пазар на труда	Една от професии/специалности в ЦПО е с приоритетно значение на регионалния пазар на труда	Две от професии/специалности са с приоритетно значение на регионалния пазар на труда	Изучаваните в ЦПО професии/специалности (три и повече) са с приоритетно значение на регионалния пазар на труда	в цифрата са включени и центрове, лицензирани през 2017 г., а 5 центъра са посочили точки над максималния брой по наредбата
Точки по наредбата	0	1	2	3	
Брой центрове	48	81	116	361	611
В % от отговорилите	7,86%	13,26%	18,99%	59,08%	

1.4. Проведено обучение по професии и специалности с приоритетно значение на регионалния пазар на труда

С най-голям процент са центровете 59,08% (58% през 2016 г.) които посочват, че три и повече от изучаваните в центъра професии са с приоритетно значение на регионалния пазар на труда;

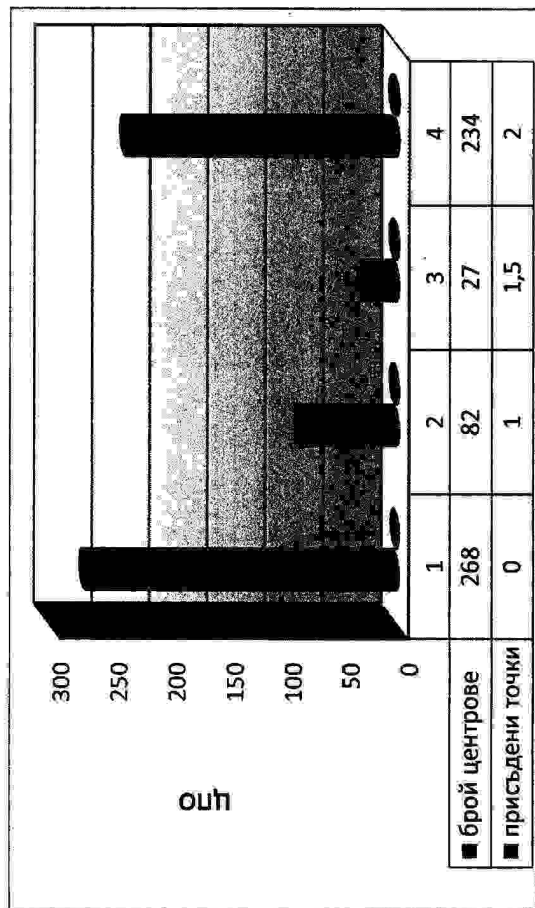
18,99% от центровете (12% през 2016 г.) имат поне две професии с приоритетно значение на регионалния пазар на труда

13,26% от центровете (12% през 2016 г.) са посочили, че една от изучаваните професии е с приоритетно значение на регионалния пазар на труда

7,86% (7% през 2016 г.) са посочили, че нямат професии с приоритетно значение на регионалния пазар на труда.

Наименование на критериите по области на оценяване	Показатели за измерване равнището на постигнатото качество				Забележка:
1.5. Равнище на административно обслужване	Административното обслужване не е ефективно, налице са жалби, не се използват възможностите на ИКТ; служителите, които го осъществяват, не са компетентни, често са груби и неучтивни	Административното обслужване е достъпно, на добро равнище, но без използване на ИКТ; служителите, които го осъществяват са компетентни, но не винаги са вежливи и коректни	Административното обслужване позволява бърз и надежден достъп до информация, предлага полезни и лесни за използване инструменти; частично се използват и различни форми на ИКТ; служителите са компетентни, вежливи и коректни	Административното обслужване позволява бърз и надежден достъп до информация, предлага полезни и лесни за използване инструменти; използват се и различни форми на ИКТ; служителите са компетентни, вежливи, коректни, любезни и приветливи	в цифрата са включени и центрове, лицензирани през 2017 г., а 12 центъра са посочили точки над максималния брой по наредбата
Точки по наредбата	0	0,75	1,5	2	
Брой центрове	4	5	79	511	611
В % от отговорилите	0,65%	0,82%	12,93%	83,63%	

1.5. Равнище на административно обслужване

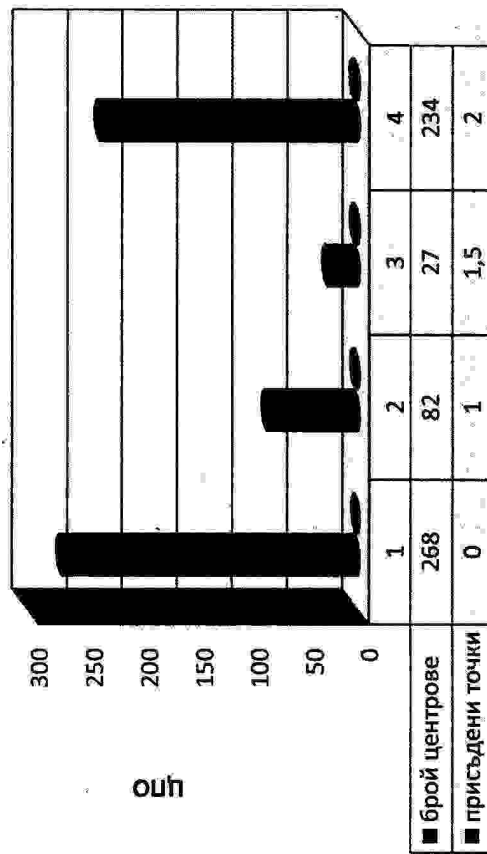
С най-висок процент са центрове 83,63% (79% през 2016 г.) които посочват, че административното обслужване позволява бърз и надежден достъп до информация, предлага полезни и лесни за използване инструменти, използват се различни форми на ИКТ, служителите са компетентни, вежливи, коректни, любезни и приветливи; 12,93% от центрове (16% през 2016 г.) посочват, че частично се използват различни форми на ИКТ

0,82% от центрове (1% през 2016 г.) са посочили, че адм. обслужване е достъпно, на добро равнище, но без използване на ИКТ, служителите не винаги са вежливи и коректни

0,65% (0% през 2016 г.) са посочили, че адм. обслужване е неефективно, че не се използват ИКТ, служителите са некомпетентни, често са груби и неучтивни

Наименование на критериите по области на оценяване	Показатели за измерване равнището на постигнатото качество				Забележка:
1.6. Осигуряване на възможност за професионално обучение в различни форми на обучение (за проведени обучения)	ЦПО осигурява възможност за професионално обучение само в една форма на обучение	ЦПО осигурява възможност за професионално обучение в две форми на обучение	ЦПО осигурява възможност за професионално обучение в три форми на обучение	Административното ЦПО осигурява възможност за професионално обучение в повече от три форми на обучение	в цифрата са включени и центрове, лицензирани през 2017 г., а 7 центъра са посочили точки над максималния брой по наредбата
Точки по наредбата	0,25	0,5	0,75	1	
Брой центрове	82	108	77	337	611
В % от отговорилите	13,42%	17,68%	12,60%	55,16%	

1.6. Осигуряване на възможност за професионално обучение в различни форми на обучение (за проведени обучения)

С най-висок процент са центрове 55,16% (52% през 2016 г.) които посочват, че осигуряват възможност за професионално обучение в повече от три форми на обучение;

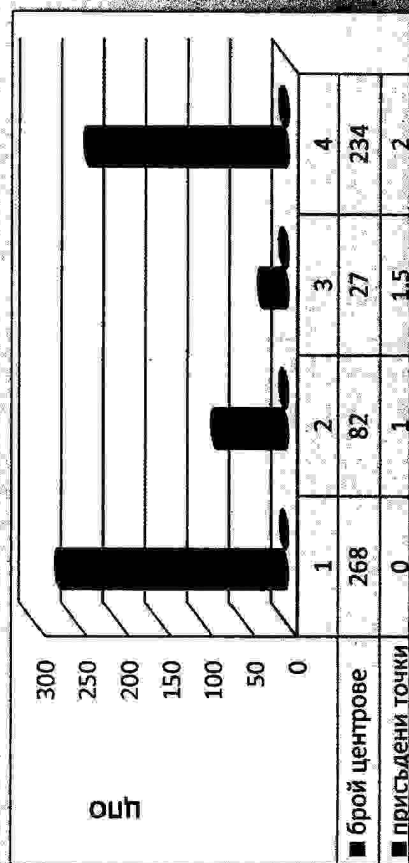
12,60% от центрове (15% през 2016 г.) посочват, че осигуряват възможност за професионално обучение в три форми на обучение;

17,68% от центрове (17% през 2016 г.) са посочили, че осигуряват възможност за професионално обучение в две форми на обучение;

13,42% (12% през 2016 г.) са посочили, че осигуряват възможност за обучение само в една форма на обучение.

Наименование на критериите по области на оценяване	Показатели за измерване равнището на постигнатото качество				Забележка:
1.7. Относителен дял на курсистите от уязвими групи спрямо общия брой обучавани - % (за проведени обучения)	До 2 %	От 2 % до 5 %	От 5 % до 10 %	Над 10 %	в цифрата са включени и центрове, лицензирани през 2017 г., а 15 центъра са посочили точки над максималния брой по наредбата
Брой точки по наредбата	0,25	0,5	0,75	1	
Брой центрове	390	54	28	124	611
В % от отговорилите	63,83%	8,84%	4,58%	20,29%	

1.7. Относителен дял на курсистите от уязвими групи1
спрямо общия брой обучавани - % (за проведени обучения)

До 2% курсисти от уязвими групи има в 63,83% (54% през 2016 г.) от центровете;

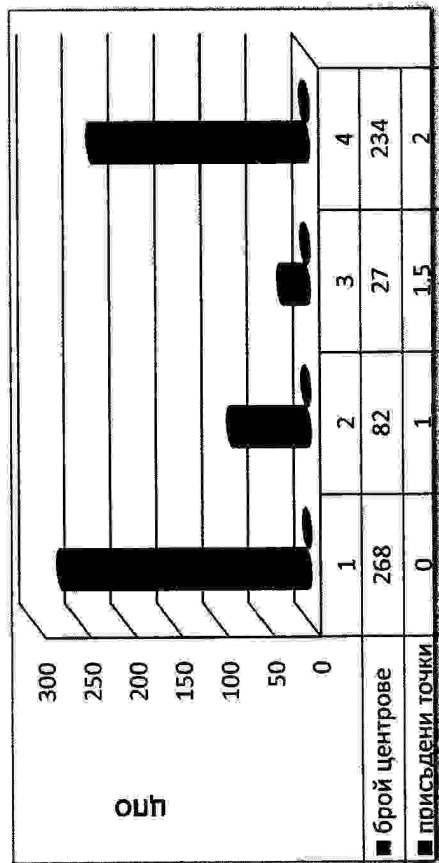
От 2 до 5% курсисти от уязвими групи спрямо общия брой обучавани има в 8,84% от центровете (9% през 2016 г.);

В 4,58% от центровете (6% през 2016 г.) относителния дял на курсистите от уязвими групи е от 5 до 10% спрямо общия брой обучавани;

20,29% (25% през 2016 г.) от центровете са посочили, че относителния дял на курсистите от уязвими групи е над 10% от общия брой обучавани лица

Наименование на критериите по области на оценяване	Показатели за измерване равнището на постигнатото качество				Забележка:
1.8. Предоставяне на възможност за валидиране на професионални знания, умения и компетентности на лица, навършили 16 г.	Не се предоставя възможност за валидиране на професионални знания, умения и компетентности на лица, навършили 16 г.	Предоставя се възможност за валидиране на професионални знания, умения и компетентности на лица, навършили 16 г., по една професия/специалност	Предоставя се възможност за валидиране на професионални знания, умения и компетентности на лица, навършили 16 г., по две професии/специалности	Предоставя се възможност за валидиране на професионални знания, умения и компетентности на лица, навършили 16 г., по три и повече професии/специалности и	в цифрата са включени и центрове, лицензирани през 2017 г.
Брой точки по наредбата	0	1	1,5	2	
Брой центрове	268	82	27	234	611
В % от отговорилите	43,86%	13,42%	4,42%	38,30%	

1.8. Предоставяне на възможност за валидиране на професионални знания, умения и компетентности на лица, навършили 16 г.

ЦПО, които не предоставят възможност за валидиране са 43,86% (41% през 2016 г.);

ЦПО, които предоставят възможност за валидиране на професионални знания, умения и компетентности на лица, навършили 16 г., по една професия/специалност са 13,42% (13% през 2016 г.);

ЦПО, които предоставят възможност за валидиране по 2 професии са 4,42% (5%);

ЦПО, които предоставят възможност за валидиране по три и повече професии са 38,30% (36% през 2016 г.)